

18η ΡΑΔΙΟΦΩΝΙΚΗ ΕΚΠΟΜΠΗ «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή»

τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀ.Θ.Σ. Βόλου.
στὸν Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ στὴν ΟΡ.ΜΑ. τῆς Ἰ.Μ.Δημητριάδου
Ἐπιμέλεια: ΚΩΝ/ΝΟΣ ΧΑΡΙΛ. ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗΣ

ΘΕΜΑ ΕΚΠΟΜΠΗΣ: Ἡ Ψαλμικὴ Τέχνη ὡς εἰρηνοποιὸ μέσο
Σάββατο, 02 Μαΐου 2015 (Σάββατον πρὸ τῶν Παραλύτου)

ΣΗΜΑ ΕΝΑΡΞΕΩΣ - ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	«Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή» (Ὁσίου Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ Ψαλμοῦ [De psalmo])
ΥΠΟΤΙΤΛΟΣ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Ἄγιογραφικὲς καὶ Πατερικὲς Θεολογήσεις γιὰ τὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία.
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Μία παραγωγή τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου.
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ	Παρουσιάζει ὁ Διευθυντὴς τοῦ Τομέα Κων/νος Καραγκούνης, Ἐπίκουρος Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.
ΣΥΜΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	Συμπαρουσίαση: Ἀριάδνη Τσαλούχου, Ψυχολόγος.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

1. ΣΤΑΘΗΣ ΓΡ., ΜΑΪΣΤΟΡΕΣ ΨΤ, «ΧΑΙΡΕΤΕ ΛΑΟΙ!», Νο 1α.

ΠΡΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, χαίρετε! **Χριστὸς Ἀνέστη.**

Κάθε ἐβδομάδα, αὐτὴν τὴν ἡμέρα καὶ ὥρα ἀκοῦτε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», ἀφιερωμένη στὴν Ἱερὰ Ψαλμωδία τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, πὶς παρατηρήσεις ἢ πὶς ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλῶντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πὶς 7 τὸ πρωὶ ἕως πὶς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικοὺς σας δίσκους ἢ ἠχογραφήσεις σας Ψαλμικῆς, πὶς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. Τὸ ὑλικὸ σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζὶ μὲ τὰ στοιχεῖά σας καὶ ἓνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας **Ἄμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος**, εἴτε ψηφιακῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς, **tomeaspsaltikis**, μίᾶ λέξη, ὅπως ἀκούγεται, **@acadimia.org**, ὅλα τὰ γράμματα μὲ μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.

Ἐπενθυμίζουμε, ἀγαπητοὶ φίλοι, ὅτι τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν μας ὑπάρχουν ἀναρτημένα στὸν ιστότοπο τοῦ Τομέα Ψαλμικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου. Ὅσοι ἐνδιαφέρεστε νὰ βλέπετε ἢ νὰ κατεβάξετε τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν, δεῖν ἔχετε παρὰ νὰ ἐπισκέπτεσθε τὸ σάιτ τοῦ Τομέα στὸ www.tomeaspsaltikis -μῖα λέξη, ὅπως ἀκούγεται- **.gr**. Ἐδῶ μπορεῖτε, ἐπίσης, νὰ βρῖσκετε πληροφορίες γιὰ πὶς λοιπὲς δράσεις τοῦ Τομέα (συνέδρια, ἡμερίδες, λατρευτικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, ἐκδόσεις-κυκλοφορίες δίσκων), καθὼς καὶ ἐπιστημονικὲς μελέτες τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν μελῶν του.

2. ΣΤΑΘΗΣ ΓΡ., ΜΑΪΣΤΟΡΕΣ ΨΤ, «ΧΑΙΡΕΤΕ ΛΑΟΙ», Νο 1β.

Άγαπητοί ακροατές, βρισκόμαστε στην περίοδο του Πεντηκοσταρίου. Κοιμάμαστε και ξυπνάμε με την χαρά του Άνασταντος Ίησού Χριστού, ζούμε και ελπίζουμε για την δική μας ανάσταση και νοερώς σκεφτόμαστε τον Κύριο να εισέρχεται «κεκλεισμένων τῶν θυρῶν» πρὸς τοὺς Ἀποστόλους και νὰ τοὺς ἀπευθύνει τὴν προτροπὴ «Εἰρήνη ὑμῖν». **Εἶναι πολὺ περίεργο, πὸν ὁ Χριστός, ἐνῶ μπορεῖ τόσο εὐκόλα νὰ παραβιάζει «κεκλεισμένες θύρες», ἀρνεῖται τόσο ἀξιοπρεπῶς νὰ παραβιάσει τὴς θύρες τῆς καρδιάς τοῦ ἀνθρώπου, ἐὰν αὐτὸς ἐπιμένει νὰ τὴς κρατᾶ ἐρμητικὰ κλειστές.**

Μὲ ἀφορμὴ, ἀγαπητοί ἀκροατές, αὐτὸ τὸ «Εἰρήνη ὑμῖν» τοῦ Ἄνασταντος Ίησού Χριστοῦ, σήμερα θὰ διατυπώσουμε μερικὲς σκέψεις γιὰ τὸν εἰρηνοποιὸ ρόλο, τὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ διαδραματίσει ἡ Ψαλτικὴ ὡς λατρευτικὴ τέχνη, ἀλλὰ και ὡς γενικότερο μέσο πολιτισμοῦ.

Στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ἡ εἰρήνη ὑπῆρξε πάντοτε αἴτημα ὄλων λαῶν, ἐθνῶν ἢ κρατῶν, ἀλλὰ, δυστυχῶς, ἂν μετρήσει κανεὶς τὴς χρονικὲς στιγμὲς εἰρήνης στὸν κόσμον, μὲ ἀπογοήτευση θὰ διαπιστώσει ὅτι αὐτὲς εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐλάχιστες. Στὴν πραγματικότητα, μὲ δεδομένο ὅτι, ὅταν στὴς μισὲς περιοχὲς τῆς γῆς ἐπικρατεῖ μιὰ κάποια φαινομενικὴ εἰρήνη, στὴς ἄλλες μισὲς μαίνονται οἱ πόλεμοι, δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι παγκόσμια εἰρήνη δὲν ἔχει υπάρξει ποτὲ στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, τόσο κατὰ τὴν πρὸ Χριστοῦ περίοδο, ὅσο και μετὰ Χριστόν. Αἰτία αὐτοῦ τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος εἶναι, φυσικὰ, ὁ ἴδιος ὁ ἀνθρώπος. **Γιατί; Τί εἶναι ἐκεῖνο πὸν καθιστᾶ τὸν ἀνθρώπο ἀπάνθρωπο και ἀδίστακτο φονέα; Μπορεῖ ἄραγε ἡ καλλιέργεια τοῦ πολιτισμοῦ νὰ συμβάλει στὴν εἰρήνευση τοῦ κόσμου; Ἄν μποροῦσε, γιατί δὲν τὸ πέτυχε τόσοι και τόσοι αἰῶνες πολιτισμικῆς ἀνάπτυξης; Και ἂν ὁ σύνολος πολιτισμὸς ἀδυνατεῖ νὰ ἐπιβάλλει τὴν εἰρήνη, πῶς μιὰ παραδοσιακὴ μουσικὴ τέχνη, ὅπως ἡ Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία, μπορεῖ νὰ ἐπιτύχει κάτι τέτοιο; Εἶναι, μήπως, ἡ δύναμη τῆς μουσικῆς ἀπὸ μόνη τῆς εἰρηνοποιὸς δύναμη; Εἶναι ὅλα τὰ εἶδη μουσικῆς ἱκανὰ νὰ ἰσχυριστοῦν ὅτι ἔχουν τὴ δύναμη νὰ ἐξημερώσουν τὸν πολεμοχαρῆ και αἰμοσταγῆ ἀνθρώπο; Πῶς και γιατί μπορεῖ ἡ Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία νὰ ἰσχυρίζεται κάτι τέτοιο; Σὲ τί διαφέρει αὐτὴ ἀπὸ τὴς ἄλλες μουσικὲς παραδόσεις τῆς οἰκουμένης, μάλιστα τὴς λατρευτικῆς; Εἶναι αὐτοσκοπὸς ἢ μέσον; Εἶναι ὁ ἐργάτης ἢ τὸ ἐργαλεῖο γιὰ τὴν εἰρήνη;**

3. ΣΤΑΘΗΣ ΓΡ., ΜΑΪΣΤΟΡΕΣ ΨΤ, «ΧΑΙΡΕΤΕ ΛΑΟΙ», Νο 1γ.

Σήμερα, ἀγαπητοί ἀκροατές, ὁ λόγος γιὰ τὸν εἰρηνοποιὸ ρόλο, τὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ διαδραματίσει ἡ Ψαλτικὴ ὡς λατρευτικὴ τέχνη, ἀλλὰ και ὡς γενικότερο μέσο πολιτισμοῦ.

- Τί εἶναι εἰρήνη; Δὲν εἶμαι καθόλου εἰδικὸς νὰ δώσω ἕνα ὄρισμὸ τῆς ἔννοιας εἰρήνης, ἀλλὰ θὰ πῶ αὐτὸ πὸν νομίζω, πῶς ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα μπορεῖ νὰ συνεννοηθεῖ λέγοντας, ὅτι εἰρήνη εἶναι τὸ «μη πόλεμος». Βέβαια, δὲν ὑπεισέρχομαι καθόλου στὴς ἀπόψεις περὶ εἰρήνης τῶν ποικίλων ἀνὰ τὸν κόσμον θρησκευτικῶν, κοινωνικοπολιτικῶν ἢ φιλοσοφικῶν ρευμάτων.

- Ὑπάρχει παγκόσμια εἰρήνη; Στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας ἡ εἰρήνη ὑπῆρξε πάντοτε αἴτημα ὄλων λαῶν, ἐθνῶν ἢ κρατῶν κοινωνικῶν ἢ πολιτικῶν ρευμάτων ἢ θρησκευτικῶν ἢ πολιτισμικῶν ὁμάδων μεμονομένων προσώπων ἢ ὁμαδικῶν κινήσεων, ὀργανισμῶν και ἄλλων φορέων. **Δυστυχῶς, ἂν μετρήσει κανεὶς τὴς χρονικὲς στιγμὲς εἰρήνης στὸν κόσμον, μὲ ἀπογοήτευση θὰ διαπιστώσει ὅτι αὐτὲς εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐλάχιστες.** Ἄναρωπιέται κανεὶς τόσο μεγάλες προσδοκίες και ἀγῶνες γιὰ εἰρήνη, πῶς εἶναι δυνατὸ, νὰ ἔχουν τόσο ἀπογοητευτικὰ ἀποτελέσματα;

- **Ἄνθρωπος και εἰρήνη (κατ' ἑρωταπόκρισιν).** Ἄν ἀποφασίσουμε νὰ εἴμαστε εἰλικρινεῖς μεταξὺ μας, θὰ πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε, ὅτι αἰτία αὐτοῦ τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος εἶναι, φυσικά, ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος. Ὁ ἄνθρωπος μόνος του γίνεται ἀρνητὴς τῆς εἰρήνης.

Πῶς; Εἴτε ὡς μονάδα, εἴτε ὡς μέλος ἐνὸς συνόλου, ἀπὸ ὅσα ἤδη ἀναφέραμε, ὁ ἄνθρωπος γίνεται αἰτιος τῆς καταστρατήγησης τῆς εἰρήνης, πότε σὲ στενὸ και πότε σὲ εὐρὺ ἐπίπεδο.

Γιατί; Ἐδῶ ὁ καθένας μπορεῖ νὰ δώσει δικές του ἐξηγήσεις. Ἐγώ, ὡς θεολόγος, ἀλλά, κυρίως, ὡς ὀρθόδοξος πιστὸς, ἐπιτρέψτε μου, νὰ ὑπειθυμίσω τὴν ἐξήγηση ποὺ δίνει ἐπὶ αἰῶνες ἡ ὀρθόδοξη πατερικὴ διδασκαλία και παράδοση: Ὁ ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ ὑπηρετεῖ τὴν εἰρήνη, διότι ἀστοχεῖ διαρκῶς στὸ νὰ ἐκπληρώνει τὸν σκοπὸ τῆς ὑπαρξῆς του στὴ γῆ.

Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ σκοπός; Δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸ νὰ καλλιεργηθεῖ ὁ ἄνθρωπος πνευματικά, ὥστε νὰ μετέχει στὴ Βασιλεία τοῦ Ἁγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ. Ὅσο ὁ ἄνθρωπος ἀστοχεῖ στὸν κύριο αὐτὸ σκοπὸ του, τόσο ἀστοχεῖ στοὺς ἐπιμέρους στόχους του, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ἡ ἐδραίωση τῆς παγκόσμιας εἰρήνης και ἡ μετατροπὴ τοῦ πρόσκαιρου και δανεικοῦ κόσμου, στὸν ὁποῖο ζεῖ, σὲ ἐπίγειο παράδεισο.

Μὰ δὲν εἶναι ἔργο τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας αὐτό; Φυσικά. Ἄν και βρισκόμαστε στὸ Πάσχα, εἶναι πολὺ σχετικὸ τὸ μήνυμα τῶν Ἀγγέλων στοὺς ποιμένες, τὸ βράδυ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, τὸ ὁποῖο, τελικά, εἶναι και μήνυμα τῆς ἴδιας τῆς Ἐκκλησίας: «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.»¹

Ἐχει ἀστοχήσει, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία στὸ ἔργο της ἐπὶ γῆς; Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ ἀπαντηθεῖ μὲ ἕνα ΝΑΙ ἢ ἕνα ΟΧΙ: Ὅταν ἡ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησία, ἡ λεγόμενη και «στρατευομένη» Ἐκκλησία, ἐπιχειρεῖ μὲ λάθος μέσα νὰ ἐπιτελέσει τὸ σκοπὸ της, τότε και ἡ ἴδια ΝΑΙ ἀστοχεῖ. **Σωστά. Ἄς θυμηθοῦμε: Ὅσοι φορὲς ὁ Χριστιανισμὸς ἐπέλεξε τὴ βία γιὰ νὰ ἐπιβάλλει τὴ διδασκαλία του, φυσικά, ἀστόχησε. Φέρνουμε ὡς παραδείγματα, γιὰ μὲν τὸ Δυτικὸ Χριστιανισμὸ πὺς Σταυροφορίες, τὴν Ἱερά Ἐξέταση, τὸν «ἐκχριστιανισμὸ» (ἐντὸς εἰσαγωγικῶν) τοῦ Νέου Κόσμου ἢ τὴν Ἀποικιοκρατία, ἀκόμη και τὸ Ἑβραϊκὸ Ὀλοκαύτωμα, γιὰ δὲ τὸν Ἀνατολικὸ Χριστιανισμὸ τὴν ἐπιλογὴ τῆς ψυχολογικῆς βίας γιὰ τὴ διατήρηση τοῦ ποιμνίου ἐντὸς τῆς «μάνδρας».**

Ἀλλὰ ὁ Χριστιανισμὸς ἀστοχεῖ και κάθε φορὰ ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐπιτύχει τὸ σκοπὸ του μὲ τὸ ἀντίθετο τῆς βίας, τὴν ἐκκοσμίκευση, δηλαδή, μὲ τὴν ταύπισή του μὲ τὸν κόσμ². Ὅταν ἡ Ἐκκλησία, μὲ τὴν ἐντύπωση ὅτι ἐφαρμόζει τὸ λόγο τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω»³, συσχηματίζεται μὲ τὸν κόσμ², (δηλαδή, παίρνει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου), ἐξομοιώνεται μὲ τὸν κόσμ² ἢ και ἀφομοιώνεται ἀπὸ τὸν κόσμ², τότε, ἀντὶ νὰ σώσει τὸν κόσμ², χάνεται και ἡ ἴδια μαζί μὲ τὸν κόσμ². Εἶναι σαφές, ἐπομένως, γιὰ τὸν Χριστιανισμὸς, σπὺς περιπτώσεις ποὺ λειτουργεῖ μὲ τοὺς παραπάνω τρόπους, δὲν καταφέρνει νὰ ἐπιτύχει τὸν στόχο του.

Ποῦ ὀφείλεται ἡ ἀστοχία; Σύμφωνα μὲ τοὺς ὀρθόδοξους πατέρες, ἡ ἀστοχία ὀφείλεται στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐμπαθής, ἔχει, δηλαδή, πάθη· τὰ πάθη αὐτὰ εἶναι πολλὰ και ποικίλα, ἀλλὰ ὅλα γεννιοῦνται ἀπὸ τὰ τρία θεμελιώδη πάθη, τὰ ὁποῖα οἱ πατέρες θεωροῦν «ρί-

¹ Λουκ., 2, 14.

² Ἡ λέξη «κόσμος» μὲ τὴ θεολογικὴ τῆς ἔννοια, δηλαδή, κοσμικότητα.

³ Α' Κορινθ., 9, 22.

ζες» και «μητέρες» τῶν παθῶν: Τὴν φιληδονία, τὴν φιλοδοξία καὶ τὴν φιλαργυρία⁴. **Φιληδονία** εἶναι ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν ἡδονὴ καὶ τὴν ἀνεση⁵. Ἔνας ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους πολέμους, ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος, δὲν ἔγινε ἐξαιτίας τῆς φιληδονίας τοῦ Τρωῶα Πάρη γιὰ τὴν ὠραία Ἑλληνίδα Ἑλένη; **Φιλοδοξία**, πάλι, εἶναι «τὸ ἀγαπᾶν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸν περισπασμόν»⁶. Τί περισσότερο ἀπὸ δόξα ζητοῦσε ὁ Μέγας στρατηλάτης Ἀλέξανδρος, ὅταν ἐξεστράτευσε ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ Μακεδονία ἕως πῆς ἀπόμακρες ἀσιατικὲς Ἰνδίες; **Ἡ δὲ φιλαργυρία**, ἡ «μητέρα» πολλῶν παθῶν⁷, ἀλλὰ κυριότατα τῆς πλεονεξίας, «ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρεία»⁸, ἡ φιλαργυρία ποὺ αἰῶνες κυβερνᾷ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ καθορίζει πῆς τύχες τῶν λαῶν, αὐτὴ δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα ἡ κυρίως αἰτία ὅλων, ἀνεξαιρέτως, τῶν πολέμων τῆς ἱστορίας;

4. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ, πρ. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΟΣ Ι. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΛΟΥ, Αὕτη ἡ κλητή..., ἀργὴ Καταβασία.

- Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ εἰρήνη (πάλι κατ' ἐρωταπόκρισιν). «Ἀδελφοί, Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν...»⁹, ἀκοῦμε τὸν Ἀπόστολο Παῦλο νὰ διακηρύσσει στὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴ του καί, ἀμέσως, ὅλες οἱ παραπάνω σκέψεις περὶ εἰρήνης βρίσκονται ὑπὸ αἴρεση.

Ἄραγε, ἀνατρέπονται ἢ ἐπιβεβαιώνονται; Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἐπιβεβαιώνονται. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι «ἡ εἰρήνη ἡμῶν», διότι εἶναι ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς θνητούς, ὁ ὁποῖος πέτυχε ὡς ἄνθρωπος τὸν στόχο του. Ἐκπλήρωσε στὸ ἔπακρο τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρός, νικῶντας τὴν φιληδονία, τὴν φιλοδοξία καὶ τὴν φιλαργυρία στὸ Σαραντάριον ὄρος, τὸ ὄρος τῶν Πειρασμῶν, ὅπου ἀντιμετώπισε τὸ διάβολο καὶ πέτυχε τὴν πρώτη, ἀλλὰ βασικότερη νίκη Του κατ' αὐτοῦ. Ἀρνούμενος τοὺς τρεῖς πειρασμοὺς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, δὲν ἀπέρριψε μόνον τὰ τρία γενεσιουργὰ πάθη, ἀλλὰ καὶ ὅλα, συλλήβδην, τὰ πάθη ποὺ γεννῶνται ἀπὸ αὐτὰ¹⁰. Ἔτσι, ἔκανε τέλεια

⁴ Στὴν πατερικὴ γραμματεία συναριθμεῖται ἓνα ἔργο γιὰ τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ πάθη, τὸ ὁποῖο ἀποδίδεται σὲ περισσότερους τοῦ ἑνὸς Πατέρες. Στὴν Ἑλληνικὴ Πατρολογία συμπεριλαμβάνεται στὰ ἔργα Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, μὲ τίτλο, «*Τοῦ ἐν Ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν, ψυχικῶν καὶ σωματικῶν - De virtutibus et vitiis*» (P. G. 95, 85 - 98.), ὁ ἐκδότης, ὅμως, καὶ μεταφραστὴς τῶν ἀπάντων τοῦ Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, Κων.Φραντζολᾶς, τὸ συνεκδίδει ὡς ἔργο τοῦ τελευταίου ὑπὸ τὸν τίτλο «*Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, Περὶ ἀρετῶν καὶ παθῶν [ψυχικῶν] - De virtutibus et passionibus*» καὶ ὑπότιτλο «*Ὁ λόγος αὗτος ὠφέλιμος λίαν, καὶ πάσης σοφίας μεστός*». Βλ. Φραντζολᾶς Κων/νος, Γ., Ὁσίου Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, Ἔργα, τόμ. Ε', Θεσσαλονίκη: «Τὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας» 1988, σελ. σελ. 392 - 410 καὶ P. G. 105, 392 - 393, ὅπου μόνον τὸ Προοίμιον. Στὰ δύο, λοιπόν, ἀνωτέρω ἔργα σημειώνεται: «*Ρίζαι δὲ πάντων τῶν κακῶν, καὶ ὡς ἂν εἶπη τις πρωταίτιαι, φιληδονία, φιλοδοξία καὶ φιλαργυρία, ἀφ' ὧν πᾶν κακὸν ἀποτίκτεται.*» Ἐφραῖμ τοῦ Σύρου, ὁ.π., Migne P.C. 105, 396 -397. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Ε', σελ. 396 - 397.

⁵ «...Ποικίλη τίς ἐστὶ καὶ πολύτροπος ἡ ἐμπαθὴς φιληδονία καὶ πολλαὶ αἱ ἀπατώσαι τὴν ψυχὴν ἡδοναί...» Ὁ.π., σελ. 397.

⁶ Ὁ.π., σελ. 397.

⁷ «...Καὶ ἡ ρίζα πάντων τῶν κακῶν καὶ παθῶν φιλαργυρία...». Ὁ.π., σελ. 395.

⁸ Κολοσ., 3, 5.

⁹ Ἐφεσ., 2, 14. Ἡ σχετικὴ ἀποστολικὴ περικοπὴ ἀναγινώσκεται στὴν Ὁρθόδοξη Θεία Λειτουργία κατὰ τὴν ΚΔ Ἐκκλησιαστικὴ τῆς σειρᾶς τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου.

¹⁰ Εἶναι χαρακτηριστικὰ περιγραφικὸς ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν πειρασμῶν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μῦθος τοῦ Μεγάλου Ἱεροξεταστῆ, τοῦ Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, ἐμβόλιμος μέσα στὸ ἀριστουργηματικὸ του ἔργο «Ἀδελφοί Καραμάζοφ». Ἐδῶ παραπέμπω στὴν πρόσφατη ἔκδοση τοῦ Ἀντώνη Ἰακ. Ἐλευθεριάδη, Φιόντορ Ντοστογιέφσκι, Ὁ ΜΕΓΑΣ ΙΕΡΟΞΕΤΑΣΤΗΣ (ἡγουν, περὶ δαιμονολογίας τῆς παπικῆς ἐξουσίας) - Εἰσαγωγή, Μετάφραση, Θεολογικὸς καὶ Φιλολογικὸς Σχολιασμός, ἐκδόσεις «Σύγχρονη Πένηνα», Ἀθήνα

ὕπακοή στον Πατέρα, μάλιστα, έγινε ὑπήκοος μέχρι θανάτου, «θανάτου δὲ Σταυροῦ»¹¹.

Μήπως ὁ Παῦλος σφάλει; Πῶς ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ εἰρήνη, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς εἶπε Ξεκάθαρα; «³⁴ Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν. ³⁵ Ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς· ³⁶ καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ.»¹² Φυσικά, δὲ σφάλει ὁ Παῦλος, γὰρ τὸ ἓνα δὲν ἀναιρεῖ τὸ ἄλλο. Ἀντίθετα, σὲ αὐτὴ τὴ φαινομενικὴ ἀντίφαση βρίσκεται ἡ ἀπάντηση περὶ εἰρήνης:

Ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἡ εἰρήνη. Ὑπενθυμίζω καὶ πάλι ἐδῶ τὸ μήνυμα τῶν Ἀγγέλων στοὺς ποιμένες, τὸ βράδυ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως, τὸ ὁποῖο, τελικά, εἶναι καὶ μήνυμα τῆς Ἰδίας τῆς Ἐκκλησίας: «Ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.» ἽΟντως, ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἡ εἰρήνη, καὶ αὐτὴν τὴν εἰρήνην, δηλαδὴ, τὸν Ἐαυτὸ Του, τὴν προσφέρει μὲ κάθε εὐκαιρία κατὰ τὴν ἐπίγειο δράση Του. Πόσες φορές δὲ χαιρετᾷ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴ φράση «εἰρήνη ὑμῖν»¹³. Στοὺς μαθητὲς Του, ὅμως, τὸ ἀποκαλύπτει Ξεκάθαρα λίγο πρὶν τὸ σταυρικὸ Του Πάθος: «Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν.»¹⁴ ἽΕτσι, τοὺς κληροδοτεῖ τὴν εἰρήνην Του· τοὺς δίνει τὴ δικὴ Του εἰρήνην. Γιατί, ὁ Χριστὸς δὲν εὔχεται ἀπλὰ τὴν εἰρήνην, ὅπως ὁ κόσμος· προσφέρει τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εἰρήνην δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν προσφέρει, ἂν δὲν τὴν ἔχει ὁ ἴδιος. Γιατί, ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ἀπλὰ τὴν εἰρήνην ὡς ἀποτέλεσμα προόδου στὴν ἀρετὴ, ὅπως ἀποκτοῦν τὴν εἰρήνην οἱ Ἄγιοι. Οἱ Ἄγιοι εἶναι ἑτερόφωτοι· ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ ἴδιος ἡ εἰρήνη· ὄχι προσωποποίηση τῆς εἰρήνης, ἀλλὰ αὐτὴ καθ' αὐτὴ ἡ Εἰρήνη (τὸ εἰ μὲ κεφαλαῖο γράμμα).

Πῶς ἐπιτυγχάνεται, ἡ εἰρήνη; Στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἡ ἀπάντηση εἶναι ἓνα ἄλλο ἐρώτημα:

Ποιὰ εἰρήνη; ἽΗ εἰρήνη τοῦ κόσμου, τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ παγκόσμια εἰρήνη; Γιατί, ὁ Χριστὸς δὲ φαίνεται νὰ μιλᾷ γι' αὐτὴ. Θεωρητικῶς -τὸ ὑπογραμμίζω, θεωρητικῶς-, ἡ παγκόσμια εἰρήνη εἶναι ἐφικτὴ, ἀλλὰ μόνο μέσω μίας ὁδοῦ: ἽΗ παγκόσμια εἰρήνη θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιτευχθῆ, μόνον ἐὰν ὅλη ἡ οἰκουμένη γινόταν Χριστοφόρος καὶ Χριστοθήης. Προσοχή· ὄχι χριστιανική, ἀλλὰ Χριστοφόρος καὶ Χριστοθήης. Δηλαδὴ· ὄχι ἀπλὰ νὰ μεταστραφεῖ ἡ οἰκουμένη στὴ χριστιανικὴ θρησκεία ἢ νὰ ἀναγνωρίσει ἀπλὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὡς Θεό. Αὐτὸ τὸ κάνουν καὶ οἱ δαίμονες, ἀλλὰ φρίττουν. Χριστοφόρος καὶ Χριστοθήης οἰκουμένη θὰ γινόταν, μόνον ὅταν ὅλοι οἱ ἀνθρώποι ἐπὶ γῆς ἐνοποιούμασταν μὲ τὸν Χριστὸ καὶ κουβαλούσαμε τὸν Χριστὸ μέσα μας, πάνω μας, καὶ ἀποκτούσαμε τὸ ἽΗθος τοῦ Χριστοῦ, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν εἰρήνην. Τότε, αὐτομάτως, ἡ οἰκουμένη θὰ μετατρεπόταν σὲ ἐπίγειο Παράδεισο καὶ ὁ πόλεμος, ὡς ἀναιρέτης τῆς εἰρήνης, θὰ ἦταν γεγονός ἀκατανόητο. ἽΕπειδὴ, ὅμως, κάποι τέτοιο εἶναι οὐτοπία (ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἐπιθυμητό, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ, ἐφόσον ὁ ἀντίδικος διάβολος πασχίζει ἀκατάπαυστα καὶ ἀκούραστα γιὰ τὸ ἀντίθετο), γι' αὐτὸ ὁ Χριστὸς ὁμολόγησε, «οὐκ ἦλθον βαλεῖν

2013, σελ. 11. Στὴν ἴδια ἐκδοση, διαδραστικὴ ἀνάγνωση τοῦ μύθου ἀπὸ ἐκλεκτοὺς ἽΕλληνες Θεολόγους.

¹¹ Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, «σχῆματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ.» Φιλιππισ., 2, 8.

¹² Ματθ., 10, 34-36.

¹³ Ματθ. 24, 36 ἽΙωάν., 20, 19 καὶ 21, 26.

¹⁴ ἽΙωάν., 14, 27.

εἰρήνην ἀλλὰ μάχαιραν»¹⁵, προγνωρίζοντας, ὅτι ἡ υἰοθέτηση τῶν Λόγων Του, θὰ φέρνει διχασμὸ μὲ ὄσους θὰ ἀκολουθοῦν τὸ Σατανὰ καὶ τοὺς διαβόλους αὐτοῦ.

Γιὰ ποιά εἰρήνη μιλά ὁ Χριστός; Ἐφόσον, λοιπόν, παγκόσμια εἰρήνη, μὲ τὴν ἔννοια «μὴ πόλεμος» δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ ἐπιτευχθῆ, γιὰ ποιά εἰρήνη μιλά ὁ Χριστός; Μά, γιὰ τὸν Ἐαυτὸ Του τὴν ὄντως Εἰρήνη, τὴ μόνη στὴν πραγματικότητα εἰρήνη, ἡ ὁποία ἀποκτᾶται μόνο σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο, ὅταν ὁ ἄνθρωπος γίνεται, ὅπως εἰπώθηκε, Χριστοφόρος, Χριστοθήης. Αὐτὴν τὴν εἰρήνη, τὸν Ἐαυτὸ Του, ὁ Κύριος τὴν ἐφαρμόζει καὶ ἐμπρακτα σὲ ὀλόκληρο τὸν ἐπί γῆς βίῳ Του, ὅταν ἀρνεῖται νὰ συγκρουστεῖ μὲ τοὺς ὑβριστὲς καὶ συκοφάντες Του¹⁶. Ἀλλά, καὶ σὲ πλέον χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις, ὅπως ὅταν θεραπεύει τὸ αὐτὸ τοῦ ὑπηρέτου Μάλχου, ποὺ ἔκοψε ὁ Πέτρος στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆ, τὴν νύκτα τῆς προδοσίας¹⁷, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐξηγεῖ στὸν Πιλάτο, ὅτι ἡ Εἰρήνη Του εἶναι, ἀκριβῶς, μὰ ἀπὸ τίς διαφορὲς τῆς Βασιλείας Του ἀπὸ τίς βασιλεῖες τῶν θνητῶν ἀρχόντων τῆς γῆς¹⁸.

Πῶς ἐπιτυγχάνεται αὐτὴ ἡ Εἰρήνη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο; Διὰ τῆς ὑπακοῆς. Ὁ μόνος δρόμος γιὰ τὴν κτήση (= ἀπόκτηση) τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ὑπακοή, ἡ μίμηση τῆς ὑπακοῆς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποιος, «...σχήματα εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ Σταυροῦ.» Ἐξαιτίας δὲ αὐτῆς τῆς ἀπόλυτης ὑπακοῆς «ἡ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερέψωσε καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς»¹⁹. Ἀντίστοιχα οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν ὑπακοή ἀποδεχόμεστε τὸ Ἔθος τοῦ Χριστοῦ (ἀποφεύγω συνειδητὰ τίς λέξεις Ἐντολὲς καὶ Νόμος)· χάρη τῆς ὑπακοῆς πασχίζουμε νὰ ἐναρμονιστοῦμε μὲ τὸ Ἔθος Του· χάρη στὴν ὑπακοή ἀγιαζόμεστε -ὁ δὲ ἀγιασμένος ἄνθρωπος εἶναι εἰρηνοποιός-· καί, τελικά, ἂν σωθοῦμε, θὰ μποῦμε στὴ Βασιλεία Του, ὑπακούοντας στὴ Φωνή Του, «δεῦτε, οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου».²⁰ Ἄς μὴ λησμονοῦμε, ὅτι οἱ Μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν ἴδιο στὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι Αὐ-

¹⁵ Ματθ., 10, 34.

¹⁶ «³ ...Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά, αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο.» (Μάρκ., 15, 3). Ὁμοίως στὸ Ματθ., 27, 12 καὶ, φυσικά, σὲ πολλὲς ἄλλες περιπτώσεις.

¹⁷ «¹⁰ Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν εἰλκυσεν αὐτήν, καὶ ἔπαισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δούλον καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν· ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος. ¹¹ Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ· Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην· ὁ δὲ δώκε μοι ὁ Πατήρ, οὐ μὴ πῖω αὐτό; (Ιωάν., 18, 10 -11) «...Καὶ ἰδοὺ εἰς τῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δούλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. ⁵² Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀπόστρεψον σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρῃ ἀποθάνουσι. ⁵³ Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν Πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων;» (Ματθ., 26, 51 - 53).

¹⁸ «³³ Εἰσηλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ Πιλάτος καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν καὶ εἶπεν αὐτῷ· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ³⁴ Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· Ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ ἐμοῦ; ³⁵ Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος· Μήτι ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί· τί ἐποίησας; ³⁶ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς· Ἡ Βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ Βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.» (Ιωάν., 18, 33 - 36).

¹⁹ Φιλιππισ., 2, 8-11.

²⁰ Ματθ., 25, 34.

τὸς (ἢ Εἰρήνη) θὰ εἶναι πάντοτε μαζί τους («Πορευθέντες, μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη... καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»)²¹. Πολὺ χαρακτηριστικὰ δηλώνεται αὐτὸ στὸ καταληκτικὸ ἀναστάσιμο τροπάριο τοῦ Ὁρθοῦ τῶν Κυριακῶν «Ἀναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος καὶ τὰ δεσμὰ διαρρήξας τοῦ Ἄδου, ἔλυσας τὸ κατάκριμα τοῦ θανάτου Κύριε... ἐμφανίσας σεαυτὸν τοῖς Ἀποστόλοις σου, ἐξαπέστειλας αὐτοὺς ἐπὶ τὸ κήρυγμα καὶ δι' αὐτῶν τὴν εἰρήνην παρέσχες τῇ οἰκουμένῃ...»²²

Ποῦ πραγματοποιοῦνται ὅλα αὐτά; Βέβαια, προϋπόθεση ὅλων τῶν ἀνωτέρω εἶναι, νὰ εἶναι ἐνταγμένα μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ἀλλά, λέγοντας Ἐκκλησία δὲν ἐννοῶ τὸν ἀνθρώπινο ὀργανισμὸ διοίκησης τῆς Ἐκκλησίας, μὲ πῖς ἀδυναμίες του, οὔτε πῖς ἐκτροπές βίας ἢ ἐκκοσμίκευσης, γιὰ πῖς ὁποῖες ἔγινε λόγος στὴν ἀρχή, οὔτε τὰ φαινόμενα ἀνθρώπινης ἀστοχίας ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναφέρομαι στὴν Ἐκκλησία ὡς «Σῶμα τοῦ Χριστοῦ», ποὺ προϋποθέτει κοινωνία τῶν μελῶν μὲ τὴν Κεφαλή, τὸν Χριστό, καὶ τῶν μελῶν μεταξὺ τους μὲ ἀγάπη καὶ εἰρήνη. **Κάτι τέτοιο προάγεται, βέβαια, μόνο μὲ τὴν ἐνσυνείδητη μετοχὴ τῶν πιστῶν στὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ κυρίως, στὸ μέγα μυστήριον τῆς Θεῆς Εὐχαριστίας.** Αὐτὴ ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἱστορικὴ Ἐκκλησία (ἐνταγμένη μέσα στὴν ἱστορία), ὅπως γράφει ὁ ἀείμνηστος Ἑλληνας δογματολόγος Νικόλαος Ματσούκας, «ἐργάζεται γιὰ τὴ Βασιλεία (τοῦ Θεοῦ) καὶ εἰσάγει προοδευτικὰ τὰ μέλη της στὸν τελικὸ θρίαμβο... Δὲν ταυτίζεται μὲ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὴν προαναγγέλλει καὶ ἀποτελεῖ τὴ δυνατότητα μετοχῆς σ' αὐτήν.»²³ **Ὁ ἴδιος, μάλιστα, τονίζει ὅτι «ἡ Ἐκκλησία παρέχει τὴν εἰκόνα ἐνὸς ὀργανισμοῦ ὁ ὁποῖος ὀλοένα καὶ γίνεται, αὐξάνει καὶ ἀγωνίζεται γιὰ νὰ μεταμορφώσει τὸν κόσμον... Τὸ Ἅγ. Πνεῦμα διαρκῶς οἰκοδομεῖ μέσα στὴν ἱστορία τὸ ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως, παρέχοντας τὴ δυνατότητα ἐλεύσεως τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, διὰ τῆς συντριβῆς τοῦ δαιμονικοῦ στοιχείου τοῦ κόσμου καὶ διὰ τῆς μετοχῆς σ' αὐτήν. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι κλειστὴ πολιτεία μὲ ἀπηρητισμένους νόμους καὶ τρόπους ζωῆς, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἕνα μεταμορφωτικὸ γίνεσθαι. Γι' αὐτὸ ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀποτελεῖ ὁμοιόμορφη ἐπανάληψη ἀλλὰ συνεχῆ καὶ ἀθόρυβη ἐπιτέλεση τοῦ ἔργου τοῦ Ἅγ. Πνεύματος.»**²⁴ Τὸ ζήτημα, λοιπόν, ποὺ πρέπει νὰ μᾶς ἀπασχολεῖ, δὲν εἶναι ἡ οὐτοπικὴ ἐπιδίωξη μᾶς δῆθεν παγκόσμιος εἰρήνης, ἀλλὰ ἡ ἐνταξὴ ὅλων στὴν Ἐκκλησία, ὅπως αὐτὴ περιεγράφη παραπάνω, μὲ σκοπὸ τὸν περιορισμὸ τοῦ διαβόλου, τοῦ ἐχθροῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐχθροῦ τῆς Εἰρήνης.

Ἐντάξει, θὰ πεῖ κανεὶς ἀλλὰ ποῦ εἶναι ἡ Ψαλμωδία σὲ ὅλα αὐτά; Ἐδῶ, τώρα, φθάνει ὁ λόγος στὴν Ψαλμωδία. **Ἀμέσως μετὰ τὸ ψαλμικὸ διάλειμμα, στὸ β' μέρος τῆς ἐκπομπῆς.**

5. ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΘΩΜΑΔΩΝ ΑΓ.ΟΡΟΥΣ, Σὲ τὸν ἀναβαλλόμενον..., ἀργὸ σπικηραρικὸ μέλος.

²¹ «¹⁸ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. ¹⁹ πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ²⁰ διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν.» Ματθ., 28, 18-19.

²² Βλ. Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ, *Ἱερολόγιον τὸ Μέγα*, ἐκ τοῦ ἐλληνικοῦ τυπογραφείου «Ὁ Φοῖνιξ» Βενετία 1870, σελ. 73.

²³ Βλ. Ματσούκας, Νικ., «Ἐκκλησία καὶ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ - Ἱστορία καὶ Ἐσχατολογία» στὸν τόμο *Ἐσχατολογία καὶ Ἐκκλησία*, ἐκδόσεις «Ἐκδοτικὴ Δημητριάδος» τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου, Βόλος 2013, σελ. 71.

²⁴ Ὁ.π., σελ. 73.

Β' ΜΕΡΟΣ

Άγαπητοί ακροατές, ακούτε την έκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», με τὸν Κωνσταντῖνο Καραγκούνη καὶ τὴν Ἀριάδνη Τσαλούχου.

Σήμερα, ἀγαπητοί ακροατές, ὁ λόγος γιὰ τὸν εἰρηνοποιὸ ρόλο, τὸν ὁποῖο μπορεῖ νὰ διαδραματίσει ἡ Ψαλμική ὡς λατρευτικὴ τέχνη, ἀλλὰ καὶ ὡς γενικότερο μέσο πολιτισμοῦ.

Ἐχοντας μιλήσει γιὰ τὸ τί καὶ Ποιός εἶναι ἡ πραγματικὴ εἰρήνη -Εἰρήνη, εἴπαμε, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστός-, ἅς δοῦμε τώρα, τί σχέση ἔχει ἡ Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία με ὅλα ὅσα ἤδη σχολιάσαμε, πὺ φαινομενικὰ ἴσως μοιάζουν ἀσχετα με τὸ θέμα τῆς ἐκπομπῆς. Ὅμως, ἔχουν ἀρρηκτὴ σχέση. Παρακαλοῦμε, νὰ ἔχουμε λίγο ἀκόμα τὴν ὑπομονὴ καὶ προσοχὴ σας.

Ἡ Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία ὡς εἰρηνοποιὸς δύναμη, λοιπόν.

- Πρόσληψη καὶ ἀγιασμός τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ μακαριστὸς καθηγητὴς Νικόλαος Μαιτσούκας, στὸν ὁποῖο ἤδη ἀναφερθήκαμε, παρατηρεῖ: Τὰ πάντα, ὅ,τι ὑπάρχει στὴν οἰκουμένη, ὅλα εἶναι δυνάμει Ἐκκλησία καὶ καλοῦνται νὰ ἀγιασθοῦν. Ἡ Ἐκκλησία δέ, με ὄργανά της τοὺς φωτισμένους Πατέρες τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς παράδοσης, ἐξαρχῆς, προχώρησε σὲ μιὰ ρωμαλέα πρόσληψη καὶ ἀφομοίωση τῆς περιρρέουσας ἀτμόσφαιρας, ἡ ὁποία συντέλεσε στὴ δημιουργία ἐνὸς τεράστιου πολιτισμοῦ: μουσικὴ, ποίηση, ζωγραφικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ, θεολογία, γλῶσσα, ἀσκήση κ.τλ.²⁵. Μάλιστα, ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνέταξε μέσα στὴ θεία Λατρεία της. Ἔτσι, ὁ πολιτισμός, ὁ ὁποῖος στὴν Π.Δ. ξεκίνησε μεταπτωπικά, ὡς μεταπτωπικὴ κατάσταση, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς Πτώσεως, ἀπὸ τὴ γενεὰ τοῦ ἄκρως φθονεροῦ, τοῦ «πατρὸς τοῦ πολέμου», τοῦ ἀδελφοκτόνου καὶ διὰ τοῦτο κατηραμένου Κάιν²⁶, τώρα, στὴν ἐν Χριστῷ καινὴ κτίση, εὐλογεῖται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησία ἀγιάζεται.

- Ἡ Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία, ὡς σημαντικὸ μέρος τοῦ ἀγιασμένου πολιτισμοῦ, μετέχει ὀλότελα αὐτοῦ τοῦ ἀγιασμοῦ, μόνο καὶ μόνο ἐπειδὴ ἔχει ἀναχθεῖ σὲ Ὁρθόδοξη λατρευτικὴ τέχνη. Ἄν δὲν ὑπῆρχε ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία Του, δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε ἡ Ψαλμωδία. Ἀλλὰ, ἅς σκεφθοῦμε: Ἐφόσον ὁ Θεὸς «ὑπερύψωσε» τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ «καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ¹⁰ ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμνη ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ¹¹ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς» ²⁷, πόσο ἀγιάζεται ἡ Ὁρθόδοξη Ψαλμική Τέχνη καὶ μόνο με τὴν προφορὰ καὶ τὴ μελώδηση τοῦ «ὑπεριονόματος» τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ι). **Τὸ Τίμιο Ὄνομα τοῦ Κυρίου, μαζί με τὰ εὐλογημένα ὀνόματα τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν Ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ψελλίζονται στὰ στόματα τῶν Ψαλτῶν²⁸ καὶ γενικότερα τῶν πιστῶν, ἀγιάζουν τὰ χεῖλη, τὴ γλῶσσα²⁹, τοὺς**

²⁵ Ὁ.π., σελ. 78.

²⁶ Γέν., 4, 17-22: «¹⁷ Καὶ ἔγνω Κάιν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ συλλαβοῦσα ἔτεκε τὸν Ἐνώχ. καὶ ἦν οἰκοδομῶν πόλιν καὶ ἐπωνόμασε τὴν πόλιν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Ἐνώχ. ¹⁸ ἐγεννήθη δὲ τῷ Ἐνώχ Γαιδάδ, καὶ Γαιδάδ ἐγέννησε τὸν Μαλελεήλ, καὶ Μαλελεήλ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα, καὶ Μαθουσάλα ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. ¹⁹ καὶ ἔλαβεν ἑαυτῷ Λάμεχ δύο γυναῖκας, ὄνομα τῇ μιᾷ Ἀδά, καὶ ὄνομα τῇ δευτέρᾳ Σελλά. ²⁰ καὶ ἔτεκεν Ἀδὰ τὸν Ἰωβήλ· οὗτος ἦν πατὴρ οἰκούντων ἐν σκηναῖς κτηνοτροφῶν. ²¹ καὶ ὄνομα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἰουβάλ· οὗτος ἦν ὁ καταδείξας ψαλτήριον καὶ κιθάραν. ²² Σελλά δὲ καὶ αὐτὴ ἔτεκε τὸν Θόβελ, καὶ ἦν σφυροκόπος χαλκεὺς χαλκοῦ καὶ σιδήρου...»

²⁷ Φιλιππισ., 2, 8-11.

²⁸ «Οὐ φοβῆ; Οὐ φρίττεις; Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως προφέρουσιν Ἄγγελοι τὸ ¹⁰⁵ χειρόγραφόν

πνεύμονες, τὸ λάρυγγα³⁰ καὶ τὰ ἄλλα σωματικὰ μουσικὰ ὄργανα. Θαυμάσια τὸ λέει ὁ Ὅσιος Ἐφραίμ ὁ Σύρος: «Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει τοὺς δαίμονας καὶ ἀγιάζει τὸν ψαλμωδῶν...»³¹. Ὅσο ψάλλουμε, τόσο ἀγιάζεται ἀπὸ τῆς ἀνάσας μας καὶ ὁ ἀέρας τῆς κτίσεως (ὁ τόσο μολυσμένος πνευματικά), ὄχι γιατί ἐμεῖς εἴμαστε ἅγιοι, ἀλλὰ γιατί τὸ Πανάγιο Ὄνομα τοῦ Κυρίου ριπίζει τὸν ἀέρα καὶ τὸν ἀποστειρώνει ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸ διάβολο. **Παράλληλα, ἡ Ὁρθόδοξη Ψαλμική τονώνει τὴν καρδιά, φωτίζει τὸ νοῦ καὶ ὅλες τῆς αἰσθήσεις, ὄχι γιατί ἡ Ψαλμωδία ἔχει κάποια μαγικὴ δύναμη, ἀλλὰ γιατί γίνεται ὄχημα θείων ἐνοιῶν καὶ θείων ὀνομάτων.** Ἔτσι, σύνολος ὁ ἄνθρωπος ἀγιάζεται, ἀλλὰ ὁ ἀγιασμένος ἄνθρωπος εἶναι, ὅπως εἴπαμε, εἰρηνοποιός.

Ἀκόμη ἡ θεόπνευστη ὑμνογραφία τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, στὴν ὁποία καταγράφονται ἀπαρασάλευτα ὅλα τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, καθὼς ἐπενδύεται μελωδικὰ ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴ, τὴ μετα-Βυζαντινὴ καὶ τὴ νεώτερη Ψαλμικὴ Τέχνη, μὲ τὴ δύναμη τῆς μουσικῆς, ἀποκτᾷ μέγιστη διεισδυτικότητα. Σύμφωνα μὲ τὸν Μέγα Βασίλειο, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους «λανθανόντως ὑποδεχόμεθα τὸ ἐκ τῶν λόγων ὠφέλιμον» (= χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνουμε, μαθαίνουμε τὸ ὠφέλιμο περιεχόμενο τῶν ὕμνων) καί, πάντα κατὰ τὸν Βασίλειο, ἡ εἰσαγωγή τῆς μουσικῆς στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Λατρεία ἀποτελεῖ ἐπιλογή, πράξη καὶ ὑπόδειξη τοῦ ἴδιου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³². Ἔτσι, καὶ οἱ ὀλιγογράμματοι μποροῦν νὰ θεολο-

σου, τὰ ῥήματα τοῦ στόματός σου, ἔμπροσθεν τοῦ φοβεροῦ βήματος, ὅπου καὶ Ἄγγελοι μετὰ τρόμου παρίστανται. Καὶ τότε ἀκοῦσαι ἔχεις ὀδυνηρὰν φωνήν, ὅτι ἐκ τοῦ στόματός σου κρινῶ σε, πονηρὸν δούλε. Ὅντως γὰρ τότε πικρὸν στενάξεις καὶ δακρῦσεις ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐδὲν ὠφελήσεις. Ἐλέησον σεαυτὸν καὶ μὴ μισήσης τὴν ψυχὴν σου. Ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε πῶς ἀγωνίζονται πολλοί, πῶς σπουδάζουσι σωθῆναι, πῶς βιάζονται εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν... πῶς τὸ στόμα αὐτῶν πάντοτε ὑμνεῖ καὶ δοξάζει τὸν ἀθάνατον Νυμφίον.» Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, *Λόγος κατασκευκτικός - Sermo compunctorius*, Migne P.G. 105. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Α', σελ. 104 - 105.

²⁹ «Καὶ μὴ ἀγαπήσης τὸν κόσμον. Βλέπε μὴ τέρψη σε ὁ κόσμος οὗτος καὶ σκελίση καὶ γυμνὸν παραπέμψῃ εἰς ἐκείνον τὸν αἰῶνα. Μνημόνευε τοῦ λέγοντος: ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε. Μὴ εὐφραίνου τοῖς τοῦ βίου ἀνθηροῖς. Ὁ ψαλμὸς πάντοτε ἐπὶ τοῦ στόματός σου ἔστω· ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομαζόμενος φυγαδεύει τοὺς δαίμονας. Κἂν εἰς ἔργα τὴν χεῖρα κινεῖς, ἢ γλῶσσα ψαλλέτω, ὁ νοῦς προσευχέσθω...» Ὁ.π., Migne P.G. 105 ἀπὸ Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Α', σελ. 116.

³⁰ «Ψάλλε ἀγαπητέ, τῷ πνεύματι, ψάλλε καὶ τῷ νοῦ ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγιά σου, ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον τῷ στόματί μου... τῶν δὲ χαλεπῶν χαλεπωτέρα ὑπάρχει ἢ ἀκηδία.» Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, *Κατὰ μίμησιν τῶν Παροιμιῶν - Ad imitationem proverbiorum*, Migne P.C. 105. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Α', σελ. 261.

³¹ Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, *Περὶ Ψαλμοῦ - De Psalmo*. Migne P.C. 105. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Ε', σελ. 129 - 132. Καὶ ἄλλοῦ «Καὶ ὡσπερ οἱ τοὺς ἀμπελῶνας φυλάττοντες κροτοῦσι τῇ χειρὶ, βοῶσι τῇ φωνῇ, καὶ οὕτως διὰ τῶν κτύπων ἰστώσι τοὺς ἐπιβουλεύοντας, οὕτως καὶ σὺ βόησον τῇ φωνῇ, ἀλάλαξον τῇ ψαλμωδίᾳ, καὶ ἀποδιώξεις τὸ δολερὸν θηρίον, τὴν ἀλώπεκα, ἥτις ἐστὶν ὁ Διάβολος.» Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, *Περὶ ὑπομονῆς καὶ συντελείας καὶ τῆς δευτέρας παρουσίας. Καὶ περὶ μελέτης τῶν θείων Γραφῶν. Καὶ τί τὸ τῆς ἡσυχίας ὠφέλιμον - De patientia et consummatione huius saeculi, ac de secundo aduentu; necnon de meditatione diuinarum scripturarum; et quae quantaque sit quietis silentiiue utilitas*, Migne P.C. 105. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Δ', σελ. 157.

³² «Ἐπειδὴ γὰρ εἶδε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον δυσάγωγον πρὸς ἀρετὴν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ διὰ τὸ πρὸς ἡδονὴν ἐπιρρεπὲς τοῦ ὀρθοῦ βίου καταμελούντας ἡμᾶς τί ποιεῖ; Τὸ ἐκ τῆς μελωδίας τερπνὸν τοῖς δόγμασιν ἐγκατέμιξεν, ἵνα τῷ προσηνεῖ καὶ λείψ τῆς ἀκοῆς τὸ ἐκ τῶν λόγων ὠφέλιμον λανθανόντως ὑποδεξόμεθα.» Μεγάλου Βασιλείου, *Ὀμιλία εἰς τὸν Α΄ Ψαλμόν*, 1, P.G. 29, 212. Ἡ πληροφορία ἀπὸ τὸ βιβλίον Ἀντωνίου Ἀλυγιάκη, *Θέματα Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς*, ἐκδόσεις «Παναγιώτης Πουρναρᾶς», Θεσσαλονίκη 1978, σελ. 40 - 41.

ζούν ψάλλοντας, και να διδάσκονται ψάλλοντας, και να «παιδεύονται» (= κατηχούνται) ψάλλοντας. Ένα μόνο δείγμα δογματικής ύμνογραφίας, από τα άπειρα που υπάρχουν θα αναφέρουμε εδώ: Πρόκειται για το Έξαποστειλάριον του Όρθρου του Αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου (της 25ης Ιανουαρίου): «Μονάδα τρισυπόστατον, και Τριάδα τελείαν, εν μιᾷ τῇ Θεότητι, πάνσοφε Θεολόγε, ἐδίδαξας προσκυνεῖσθαι, φῶς εἰπὼν τὸν Πατέρα και τὸν Υἱὸν φῶς αὐθις τε, φῶς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀλλὰ ἐν φῶς, ἀμερές, ἀσύγχυτον· εἰς Θεὸς γάρ· τρανῶν τὸ ὁμοούσιον, ᾧ Γρηγόριε μάκαρ.»³³ Ὑψιστη δογματικὴ διδασκαλία ἐν τῇ ἀνυμνήσει τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου (!).

6. ΓΕΡΟΘΕΟΔΩΡΟΥ ΣΕΡΦΑΕΙΜ, Ὁ Ἄγγελος ἐβόλα..., ἀργὸ εἰρμολογικὸ μέλος.

Ἀλλά, ἀκόμη, μερικοὶ Ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας ψάλλοντας, ἔφθασαν και σὲ ἐλλάμψεις Θεοῦ Φωτός. Μήπως αὐτοὶ δὲν εἶναι εἰρηνοποιοί; Τί ἄλλο θὰ μπορούσαν νὰ εἶναι; Ένα μόνο παράδειγμα ἐδῶ ἀπὸ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἁγίου Ἱερομάρτυρος Παγκρατίου Ἐπισκόπου Ταυρομενίας (τῆς 9ης Ἰουλίου): «...Κατὰ δὲ τὴν ἄλλην ἡμέραν, ἡπὶς ἦτο Κυριακὴ, συνελειτούργησαν. Κατὰ δὲ τὴν θείαν ἱερουργίαν κατελθὼν πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκύκλωσε τὸ ἅγιον Βῆμα, ὅταν ἔψαλλον τὸν Τρισάγιον ὕμνον...»³⁴.

Μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία στὰ χεῖλη θυσιάστηκε πλῆθος ἀναρίθμητο μαρτύρων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ³⁵, ἀπὸ δὲ ἀγγελικὲς μελωδίες συνοδεύτηκαν οἱ ἄγιες ψυχές τους στὸν οὐρανό. -Τὸ εἶδαμε αὐτὸ στὴν προηγούμενη ἐκπομπή μας.- Μήπως οἱ ἄκακοι και ἄδολοι μάρτυρες τῆς πίστεως δὲν ὑπηρετήσαν ὡς τὴν τελικὴ πτώση τὴν εἰρήνην τοῦ σύμπαντος κόσμου;³⁶

Ἀλλά, και πὸ συγκεκριμένα ἡ Ὁρθόδοξη Λατρεία ποτὲ δὲν ἔπαψε νὰ ἐξυμνεῖ τὴν εἰρήνην και νὰ παρακαλεῖ γιὰ τὴν εἰρήνην «ἐπι και ἐπι» (= ξανά και ξανά). Ἡ Ἐκκλησία παρακαλεῖ γιὰ τὴν εἰρήνην ποὺ ἔρχεται ἀπὸ πάνω, τὴν εἰρήνην τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἰησοῦ Χριστό: «Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης... τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.»³⁷ Ποτὲ δὲν ἔπαψε ἡ Ἐκκλησία νὰ παραγγέλλει και νὰ καθοδηγεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ ἀκοῦν τὸ Λόγον τοῦ Θεοῦ μὲ εἰρήνην, νὰ προσεύχονται και νὰ ψάλλουν μὲ εἰρήνην: «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.» «Ἐπι και ἐπι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.» Ἡ Ἐκκλησία νὰ παραγγέλλει τοὺς πιστοὺς νὰ προσέρχονται στὸ Ναὸ και νὰ ἀπέρχονται ἀπὸ τὸ Ναὸ μὲ εἰρήνην: «Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν.»³⁸ (Δηλαδή, νὰ φύγουμε ἀπὸ τὸ Ναὸ μὲ εἰρήνην.) Καί, βέβαια, ὅλα αὐτὰ «ἐμμελῶς» (= μὲ μέλος, ψαλτά). Ὅλα, δηλαδή, γίνονται μέσα στὴ Θεία

³³ Βλ. λειτουργικὸ βιβλίον, Μηναιὸ Ἰανουαρίου.

³⁴ Βλ. Ματθαίου Λαγγῆ, Ἐπισκόπου Οἰνῆς, *Μέγας Συναξαριστῆς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τόμος Ζ', Ἀθῆναι: 1981, σελ. 173.

³⁵ Constantinos Charil. Karagounis, *The Orthodox Synaxaria as direct and indirect sources of the independent science "Musicology of the Psaltic Art" and its specific scientific disciplines*, 5th International Musicological Conference "Musical Romania and the neighbouring cultures: traditions, influences, identities. Regional Association for the Balkan Countries of the International Musicological Society (IMS)", Iasi, Romania, July 4-7, 2013, Department of Theoretical Music Studies of "George Enescu" University of Arts Iasi. IMS Regional Association for the Study of Music on the Balkans.

³⁶ Ὁ.π..

³⁷ Ἡ πρώτη ἀπὸ τίς δεήσεις τῆς Μεγάλης Συναπτῆς, τῶν λεγόμενων «Εἰρηνικῶν».

³⁸ Ἡ παλαιὰ ἀπολυτήριος προτροπὴ τῶν Ἀκολουθιῶν τοῦ Ἀσματικοῦ (Κοσμικοῦ) Τυπικοῦ, ἡ ὁποία ἔχει διατηρηθεῖ ἀκόμη σήμερον περὶ τὸ τέλος τῆς Θείας Λειτουργίας.

Λατρεία με τη βοήθεια τῆς Ψαλμωδίας. Ἔτσι, καὶ ἡ ἴδια ἡ Ψαλμωδία καθίσταται εἰρηνοποιὸς ἢ, τουλάχιστον, καθίσταται εἰρηνοποιὸ μέσο.

7. ΤΣΑΜΚΙΡΑΝΗΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ, Εἰρμὸι Κανόνος Πάσχα, Α' - Η' Ὁδῆ.

- Σήμερα, ἡ ἑλληνικὴ διασπορὰ μετέφερε σὲ ὅλα τὰ μῆκη καὶ πλάτη τῆς γῆς τὴν ἑλληνορθόδοξη λατρευτικὴ παράδοση καὶ κατέστησε γνωστὴ -καὶ μετὰ τὴ βοήθεια τῆς τεχνολογίας, κυρίως τοῦ διαδικτύου-, τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλμικὴ Τέχνη. Τὰ τελευταία χρόνια, αὐτὴ ἡ ἐπαφὴ τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον Ὁρθόδοξων κοινοτήτων μετὰ τὸ Βυζαντινὸ Μέλος ἔχει θερμάνει κατὰ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον τους, μετὰ ἀποτέλεσμα ὄλο καὶ περισσότερες λατρευτικὲς κοινότητες νὰ ἐπιδιώκουν, ἀφενὸς τὴν μετάφραση ἑλληνικῶν ὕμνων σπὶς γλῶσσες τους ἢ καὶ ἐξ ἀρχῆς δημιουργία νέων ὕμνων σπὶς γλῶσσες αὐτές, ἀφετέρου τὴ μουσικὴ ἐπένδυση τῶν ἐν λόγω ὕμνων ἀποκλειστικὰ μετὰ τὸ Βυζαντινὸ Μέλος. Πλέον, εὐκόλα μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ νὰ ἀκούσει Βυζαντινὴ Μουσικὴ σὲ ὅλες τὶς εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες (λατινογενεῖς· ἀγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ἰταλικά, ἰσπανικά, ρουμανικά κ.λπ., φυσικὰ σλαβογενεῖς· ρωσικά, σερβικά, βουλγαρικά, κ.λπ., ἀραβογενεῖς· αἰγυπτιακά, ἀραβικά, συριακά, λιβανέζικα κ.λπ., ἀλλὰ ἀκόμη τουρκικά, ἐβραϊκά, κινέζικα, ἰαπωνικά, καὶ σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς ἰσπανογενεῖς γλῶσσες τῆς Νοτίου Ἀμερικῆς. (Στὸ διαδίκτυο ὑπάρχει τὸ ἑλληνικὸ σάιτ *psaltoiologion* καὶ ἄλλα πολλὰ ἀκόμη, στὸ ὁποῖο μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ καὶ νὰ ἀκούσει γνήσια δείγματα Βυζαντινῆς Μουσικῆς σὲ ὅλες αὐτὲς τὶς γλῶσσες, ποὺ ἀναφέραμε.) Το γεγονός φέρνει μιὰ καταπληκτικὴ πρόοδο στὴν ἐνότητα τῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιο Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, περιττεῖ δὲ νὰ ἐπισημάνω ὅτι αὐτὸ ἀπὸ μόνου του καθιστᾷ τὴν Ὁρθόδοξη Ψαλμωδία ὡς μιὰ σημαντικὴ εἰρηνοποιὸ δύναμη. Ἄλλωστε, οἱ Ὁρθόδοξοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας λένε: Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μισεῖς τὸν ἀδερφὸ σου μετὰ τὸν ὁποῖο πρὶν λίγον συνέψαλλες;³⁹

Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος χαρακτηρίζει τὸν Ψαλμὸ (= τὴν Ψαλμωδία) ὡς «βραβευτὴ εἰρήνης». Νὰ πῶς τὸ λέγει, καὶ μετὰ αὐτὸ θὰ κλείσουμε τὴν ἐκπομπή μας:

«Ψαλμὸς γαλήνη ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης,
τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαῖνον τῶν λογισμῶν καταστέλλων.
Μαλάσσει μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον,
τὸ δὲ ἀκόλαστον σωφρονίζει.
Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων,
ἐχθραίνόντων διαλλακτῆριον.

³⁹ «Καὶ ποῦ τις τῶν σφόδρα ἐκτεθριωμένων ὑπὸ θημοῦ, ἐπειδὴν ἀρξῆται τῷ ψαλμῷ κατεπάδασθαι, ἀπῆλθεν εὐθύς, τὸ ἀγριαῖον τῆς ψυχῆς τῇ μελωδίᾳ κατακοιμίσας. Ψαλμὸς γαλήνη ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης, τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαῖνον τῶν λογισμῶν καταστέλλων. Μαλάσσει μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, τὸ δὲ ἀκόλαστον σωφρονίζει. Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων, ἐχθραίνόντων διαλλακτῆριον. Τίς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἠγαγεῖσθαι δύναται μεθ' οὗ μίαν ἀφήκεν πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν; Ὡστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἢ ψαλμωδία παρέχεται, οἷονεὶ σύνδεσμον τινα πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοήσασα, καὶ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζουσα...» Μεγάλου Βασιλείου, Ὁμιλία εἰς τὸν Α' Ψαλμὸν, 1-2, P.G. 29, 212 - 213. Ἐπίσης καὶ τὸ ἐξῆς: «Μὴ ἔχε ἐχθραν. Καὶ οὐ προσδέχεται ὁ Θεὸς προσευχὴν μνησικακοῦντος τὸν πλησίον αὐτοῦ.» Ἐφραίμ τοῦ Σύρου, Περὶ μετανοίας καὶ κατανύξεως - *De paenitentia et compunctione*, Migne P.G. 105. Φραντζολᾶς, ὁ.π., τόμ. Ε', σελ. 117.

Τίς γὰρ ἔτι ἐχθρὸν ἠγεῖσθαι δύναται
μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκεν πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν;»

6. ΠΡΙΓΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Ὁ Ἄγγελος ἐβόα..., Φωτίζου..., Ἀργὴ Καταβάσια.

ΑΠΟΦΩΝΗΣΗ ΕΚΠΟΜΠΗΣ

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, ἀκούσατε τὴν ἐκπομπή, «Ψαλμός, Ἐκκλησίας Φωνή», μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Καραγκούνη καὶ τὴν Ἀριάδνη Τσαλούχου.

Ἀγαπητοὶ ἀκροατές, σᾶς ὑπενθυμίζουμε, ὅτι μπορεῖτε νὰ ἀφήνετε τὰ μηνύματά σας, πῆς παρατηρήσεις ἢ πῆς ἀπορίες σας, στὸ τηλεφωνικὸ κέντρο τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ, καλῶντας τὸν ἀριθμὸ 210-7298222, ἀπὸ πῆς 7 τὸ πρωὶ ἕως πῆς 8 τὸ βράδυ ἢ, ἀκόμη, μπορεῖτε νὰ καλεῖτε τὸ τηλέφωνο 6947774647 τοῦ ἐπιμελητοῦ τῆς ἐκπομπῆς.

Ἐπίσης, μπορεῖτε νὰ μᾶς στέλνετε προσωπικοὺς σας δίσκους ἢ ἠχογραφήσεις σας Ψαλτικῆς, πῆς ὁποῖες εὐχαρίστως θὰ παίζουμε στὴν ἐκπομπή μας. Τὸ ὑλικό σας αὐτὸ μπορεῖτε νὰ μᾶς τὸ στέλνετε μαζὶ μὲ τὰ στοιχεῖά σας καὶ ἕνα σύντομο βιογραφικὸ σας, εἴτε ταχυδρομικῶς στὴ διεύθυνσή μας Ἄμοργοῦ 6B, Τ.Κ. 38500, Βόλος, εἴτε ψηφιακῶς στὴν ἠλεκτρονικὴ διεύθυνση τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς, tomeaspsaltikis, μίαν λέξη, ὅπως ἀκούγεται, @acadimia.org, ὅλα τὰ γράμματα μὲ μικροὺς λατινικοὺς χαρακτήρες.

Ἐπενθυμίζουμε, ἐπίσης, ὅτι τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν μας ὑπάρχουν ἀναρτημένα στὸν ιστότοπο τοῦ Τομέα Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ Μουσικολογίας τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν Βόλου. Ὅσοι ἐνδιαφέρεστε νὰ βλέπετε ἢ νὰ κατεβάζετε τὰ κείμενα τῶν ἐκπομπῶν, δὲν ἔχετε παρὰ νὰ ἐπισκέπτεσθε τὸ σάιτ τοῦ Τομέα στὸ www.tomeaspsaltikis -μὴ λέξη, ὅπως ἀκούγεται- gr. Ἐδῶ μπορεῖτε, ἐπίσης, νὰ βρῖσκετε πληροφορίες γιὰ πῆς λοιπὲς δράσεις τοῦ Τομέα (συνέδρια, ἡμερίδες, λατρευτικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, ἐκδόσεις-κυκλοφορίες δίσκων), καθὼς καὶ ἐπιστημονικὲς μελέτες τοῦ διευθυντοῦ καὶ τῶν μελῶν του.

Σᾶς εὐχαριστοῦμε ποὺ ἦσασταν καὶ σήμερα κοντὰ μας.

Ὡς τότε, νὰ εἴστε ὅλοι καλά. Χαίρετε. Χριστὸς ἀνέστη.

Ἀδελφοί, Χριστὸς ἐστὶν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἐν
καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν...

(Ἐφεσίους, 2, 14-15)